

Plukovník gšt. ing. Zdeněk Šik

Obnovení bojeschopnosti a přechod do útoku po prvním hromadném úderu nepřítele

Až do roku 1960 byla strategická koncepce všeobecné raketové jaderné války prakticky jedinou, se kterou USA počítaly v případě ozbrojeného konfliktu se socialistickým táborem. Bez ohledu na reálnost této koncepce (její pochybnost uznávají i sami tvůrci koncepce), jsou přijatá opatření ze strany NATO stále velmi vážnou hrozbou.

Přípravy na možnou válku musíme proto z naší strany především zaměřit na tuto nejnebezpečnější variantu, která klade též nejvyšší požadavky na připravenost a bojovou pohotovost ozbrojených sil.

Výsledky prvního hromadného úderu budou záviset na počtu a mohutnosti použitých jaderných náplní, odolnosti protijaderné obrany, správnosti funkce PVO, systému včasného varování, rozptýlení vojsk, jejich morálně politickém a psychologickém stavu, pevnosti velení atd. Vzhledem k mnoha neznámým veličinám, které určují dosažené výsledky úderu, můžeme jen teoreticky předvídat všechny důsledky takového hromadného úderu. U vojsk budou ztráty různého rozsahu, od krátkodobého vyřazení z bojové činnosti až do úplné ztráty bojeschopnosti. Současně vzniknou rozsáhlé prostory rozvalin, zbořenin, závalů, požárů a zátop, pásma silného radioaktivního zamoření, které znemožní pokračovat v předem plánované bojové činnosti. Při současném stavu relativní „rovnováhy“ jaderných sil a možností odhalení příprav k jejich použití u obou stran i stále se zdokonalujícím systému protiraketové a protivzdušné obrany, může na obou stranách dojít v průměru ke stejným ztrátám. Část sil si zachová svoji bojeschopnost, část bude úplně vyřazena a většina bude potřebovat určitý čas k obnově narušené bojeschopnosti.

Nemůžeme spoléhat na to, že opatření k obnovení narušené bojeschopnosti budeme přijímat až na základě konkrétní situace, aniž bychom se na tuto čin-

nost připravili již v míru. Po prvních jaderných úderech mohou být velitelé a štáby postaveni do neočekávaných situací, budou chybět návody jednání a může vzniknout panika a chaos. A přitom zpravidla nebude plně fungovat systém velení, mnoho velitelských stanovišť bude vyřazeno a nebo bez jakýchkoliv informací a možností velet.

Podle poznatků ze cvičení Sovětské armády bylo třeba jen na sběr a vyhodnocení informací o vzniklé situaci po prvním hromadném jaderném úderu nepřítele, který zahájil po krátkém vedení boje (u nás jen konvenčními prostředky), na stupni armáda do 8 hodin a na stupni frontu do 10 hodin času. Je proto plně opodstatněný názor, že na některých úsecích fronty případně i na celých operačních směrech nemusí po několik hodin (někdy jeden až dva dny) vůbec dojít k dalším organizovaným bojovým činnostem ve větším rozsahu. Platí zde zásada, že naději na úspěch bude mít ta strana, která dokáže rychleji obnovit své síly po prvních jaderných úderech, bude schopna udržet si iniciativu v jednání a vnutit nepříteli svoji vůli rychlým přechodem k organizované aktivní bojové činnosti s maximem svých bojeschopných sil.

Útvary a svazky, které ztratily 60—70 % sil, nebudou schopny zahájit bojovou činnost nebo v ní pokračovat. Podle tvrzení některých západních vojenských teoretiků může dojít již při 40—50% ztrátách k úplné demoralizaci jednotky zejména v důsledku psychologického šoku a dočasného oslepení. V každém případě je velmi pravděpodobné a reálné počítat s tím, že k zahájení organizované aktivní bojové činnosti bude třeba uskutečnit u napadených vojsk řadu opatření, která si vyžádají určitý čas a v souhrnu představují obnovení narušené bojeschopnosti.

OBNOVENÍ NARUŠENÉ BOJESCHOPNOSTI

Pojem obnovení bojeschopnosti vojsk není ve vojenské terminologii nový — je uveden i v našich řádech a předpisech. Jeho obsah, cíle a úkoly však nejsou přesně a jednoznačně definovány a všeobecně se zaměřují obsahem, uvedeným v bojových řádech pod pojmem odstraňování následků ničení ZHN nepřítel. Toto odstraňování následků nezahrnuje veškerou činnost k obnovení narušené bojeschopnosti. Tuto problematiku si v praxi velitelé a štáby podstatně zužují a zjednodušují.

Kritériem obnovené narušené bojeschopnosti by měl být takový stav, kdy útvar nebo svazek je schopen převzít bojový úkol a po nezbytně nutné době po vydání vlastních rozkazů přistoupit k jeho plnění.

Jako první bod opatření k odstranění následků napadení uvádí bojový řád obnovení narušeného velení. V praxi však vojska toto opatření chápou převážně jako obnovení spojitosti systému, což je jen součást (i když podstatná, ale ne jediná) opatření k obnovení narušeného velení.

V důsledku ničivých účinků jaderných výbuchů budou nejen zničeny spojitostní uzly a rozvrácen celý systém spojení, ale rozvrácen celý systém velení. Bude zničena část velitelských stanovišť všech stupňů, část jednotek, útvarů a svazků bude bez jakéhokoliv velení. Štáby nebudou mít informace a přehled o vzniklé situaci, může dojít k vzájemnému promíchání organických celků a nemožnosti zabezpečit znovu velení obnovou dřívějšího systému. Podle všeobecně platných zásad volby cílů pro jaderné údery patří velitelská stanoviště, centra řízení a navádění i spojitostní uzly k cílům prvního pořadí. Proto musíme počítat i s jejich ničením, nebo dočasným vyřazením.

Obnovení celého systému velení bude záviset nejen na rozsahu ztrát, ale i na možnostech včasného získání informací a přehledu o celkové situaci, možnostech nahrazení ztrát nejen spojovacími prostředky, ale i velitelských orgánů různých stupňů (převzetím nižším stupněm, nebo velením „přes instanci“) apod. Obnovit velení tedy znamená (nejen obnovit spojení) vytvořit podmínky, aby rozkazy a nařízení pronikaly až do nejnižších stupňů tj. k vykonavatelům. Štábu armády nestačí proto obnovit velení ke štábu svazku, jestliže tento nemá možnost velet svým podřízeným, nemá přehled o situaci a není proto schopen rozkazy realizovat.

O obnoveném velení můžeme hovořit až tehdy, kdy daný stupeň získal potřebné informace, vyhodnotil stav, má možnost vydávat rozkazy podřízeným a má záruku, že jeho rozkazy dále rozpracují a dovedou až k vykonavatelům. To vyžaduje nejen obnovit spojení, ale vyřešit celou organizační strukturu velitelských stupňů, nahradit vyřazené, nebo předat velení za vyřazené nejbližším nižším. V případech potřeby i velet přímo s vynecháním vyřazeného stupně, nebo změnit podřízenost jednotek a útvarů.

Rozhodně obnovení spojení bychom měli chápat jako první bod obsahu činností k obnovení narušené bojeschopnosti.

Pokud se týče opatření k vlastnímu odstranění následků — jak je uvádějí bojové řády — tyto jsou poměrně nejvíce propracované a procvičované ve štábech i u vojsk. Opomíjejí však jednu z rozhodujících otázek a to odstranění následků psychologického vlivu jaderných úderů na člověka. Hromadné psychologické a tím i morální ochromení může zasáhnout nejen civilní obyvatelstvo, ale i vojska a může vzniknout panika. Jak těmto účinkům čelit je prozatím oblast celkem velmi málo prozkoumaná, stejně tak nevíme dobře, jaká volit opatření k obnovení psychologické a morální pevnosti vojsk. Značné viditelné ztráty, spojené s obavami před neviditelným radioaktivním zářením, mohou vyvolat u většiny osob vysoké nervové napětí, strach a neschopnost ihned reagovat na rozkazy psychicky silnějších jednotlivců.

Určitý obraz mohou dát analýzy situací, které vznikají při velkých zemětřeseních v obydlených místech v poslední době. Vědecké studium této problematiky a příprava vojsk již v míru na zvýšení odolnosti v tomto směru budou však nezbytné. Stejně tak opomíjení a nerespektování nutnosti odstranit následky psychologického šoku po prvních jaderných úderech nepříteli by bylo zavíracím očí před skutečností, která by vedla k nedozírným následkům.

Opatření, uvedená v našich řádech pod pojmem odstranění následků použití zbraní hromadného ničení nepřítelům, po doplnění a zdůraznění opatření k odstranění psychologických následků, by měla tvořit druhou oblast činností, která jsou nutná k obnovení narušené bojeschopnosti.

Po odstranění následků napadení bychom podle zkušeností z našich štábů měli dosáhnout obnovení narušené bojeschopnosti. To však může platit jen v některých případech (spíše výjimečných) při nepodstatných ztrátách na lidech, bojové technice a materiálu všeho druhu a to ještě ne u všech druhů vojsk.

Rozsah ztrát může být různý. Neorganické skupiny bez velení ani po hygienické očištění a deaktivaci nebudou bojeschopné, dokud nevytvoříme organické celky, nedoplníme je a nezabezpečíme běžné opravy techniky. U vojsk se složitou technikou, je-li vyřazeno třeba jen dílčí zařízení nebo několik specialistů, za které není v útvaru náhrada, není celá část bojeschopná. Vždyť i běžné

opravy techniky, prověrky její funkční činnosti apod. můžeme dokončit až po dezaktivaci.

V žádném případě nemůžeme považovat jednotku, útvar nebo svazek za bojeschopný již od okamžiku ukončení speciální očišty a dezaktivace, protože nebude schopen ihned plnit bojový úkol.

Jsou zde ještě další opatření, která spadají do obsahu činností nutných k obnovení narušené bojeschopnosti. Půjde o činnost po ukončení odstraňování následků napadení do zahájení bojové činnosti. Jsou to opatření, která bezprostředně s odstraňováním následků nesouvisí, ale k obnovení bojeschopnosti jsou nezbytně nutná. Patří sem běžné opravy techniky na místě a její funkční přezkoušení, doplnění nejnutnější zničené techniky, materiálu všeho druhu (zejména municie a PHM), doplnění specialisty a nové organizační učlenění (vytvoření smíšených oddílů) apod.

Rozsah těchto opatření bude různý, ale v každém případě nutný a vyžádá si určitý čas. Celou tuto činnost můžeme zahrnout do oblasti přípravy a dosažení pohotovosti k plnění bojového úkolu.

Jak je vidět, můžeme stanovit obsah pojmu obnovení narušené bojeschopnosti:

1. obnovení narušeného systému velení;
2. odstranění následků použití zbraní hromadného ničení nepřitelem;
3. příprava a dosažení pohotovosti k plnění bojového úkolu.

Jednotlivé oblasti činností se mohou vzájemně časově prolínat (nemusí být jednoznačně odděleny).

PŘECHOD ARMÁDY K ÚTOČNÉ OPERACI BOJESCHOPNÝMI SILAMI PO PRVNÍM HROMADNÉM JADERNÉM ÚDERU NEPŘÍTELE

Již v úvodu jsem psal, že příští válka může být již od počátku vedena jako jaderná a zahájena hromadnými údery obou stran. Možnosti včasného odhalení příprav k takové válce dovolují předpokládat, že první hromadné jaderné údery obou stran budou probíhat prakticky současně. Technické možnosti nosičů jaderných náloží (rakety a letectvo) a snaha po maximálním utajení zahájení úderů ukazují, že bude pravděpodobnější ta varianta, kdy odpálení raket bude časově sladěno s hromadným vzletem letectva. Tím způsobem údery letectva budou následovat až po úderech raket. Pravděpodobný nepřítel má početně větší část nosičů letadel, než raket operačního dosahu. Můžeme předpokládat, že pevná a dobře organizovaná PVO bude schopna zničit část jeho nosičů ještě před zahájením úderu.

Přesto může prvosledová armáda utrpět značné ztráty a podstatně se snížit její bojeschopnost, proto nebude schopna ihned přejít všemi silami k plnění předem plánovaných úkolů v rámci útočné operace. Možné důsledky hromadných jaderných úderů závisí na mnoha činitelích, ale za nejpravděpodobnější můžeme brát takovou variantu, že část sil armády si zachová svoji bojeschopnost, část nebude bojeschopná a část bude potřebovat určitý čas k obnovení bojeschopnosti.

Po vyhodnocení vzniklé situace musí tedy štáb armády některým svazkům úkoly upravit nebo úplně změnit, ve zvlášť složitých situacích (po velkých ztrátách) přejít dočasně do obrany a zplánovat nově přechod k útočné operaci až po obnovení bojeschopnosti vojsk a jejich doplnění.

Analogická situace může vzniknout i po prvním hromadném jaderném úderu v průběhu útočné operace, vedené do té doby jen konvenčními prostředky. Vzhledem k možností použít v tomto hromadném úderu i taktické jaderné zbraně, zvýší se značně pravděpodobnost ztrát zejména u prvosledových svazků a útvarů. Přitom pravděpodobný nepřítel má v taktických prostředcích převahu, proto může vzniknout ještě složitější situace, než po prvním hromadném úderu na začátku války. I v tomto případě bude nutné po vyhodnocení situace úkoly vojsk upravit, nebo změnit. Tzn. že obecné zásady jak pro obnovení narušené bojeschopnosti, tak pro přechod bojeschopných sil armády k útočné operaci (nebo k jejímu pokračování) budou v obou případech analogické.

První a základní povinností štábu armády a všech podřízených stupňů velení je obnovení narušeného systému velení. Bez splnění tohoto úkolu nemůžeme přijímat jakákoliv rozhodnutí a řešit opatření jak k odstranění následků napadení, tak k upřesnění nebo vydání nových bojových úkolů. Platí zde ovšem plně ustanovení našich řádů, že ani hromadné ztráty, ztráty spojení apod. nezabavují velitele povinnosti aktivně a rozhodně vést bojovou činnost. V našem případě, bojeschopné jednotky, útvary, popřípadě i svazky prvního sledu armády musí pokračovat v plnění předem stanovených úkolů i v této situaci.

To vyžaduje, aby bojeschopná pozemní vojska přešla (pokračovala) bez zdržení k plnění předem plánované bojové činnosti i za předpokladu, že budeme moci zasadit naše síly a budeme nuceni upravit nebo i změnit jím úkoly až v průběhu boje. Na některých směrech to budou jen zbytky bojujících vojsk, bez spojení, vzájemně izolované a schopné plnit úkoly jen s omezenými cíli. K udržení iniciativy bude mít však rychle zahájená bojová činnost i těchto sil rozhodující význam.

Splnění tohoto prvního úkolu bojeschopných prvních sledů armády podmiňují včasné údery raketových vojsk, letectva a dělostřelectva s cílem zničit nově zjištěné prostředky jaderného napadení nepřítel, jako hlavní úderná uskupení, zejména tanková, dezorganizovat velení a systém PVO. Raketová vojska a letectvo musí tedy ihned přejít k plnění nových úkolů, které odpovídají změně podmínek situace. Proto prvořadá obnova velení bojeschopným silám a raketovým útvarům je podmínkou veškeré činnosti štábu armády.

Na některých směrech zbylé bojeschopné síly nebudou moci vést aktivní útočnou činnost a situace i poměr sil si vynutí přechod do obrany. Bude to zvláště na těch směrech, kde naše jaderné údery nedosáhly žádoucích výsledků a nepříteli se podařilo soustředit zde své síly a zahájit s převahou sil aktivní útočnou činnost. I na tuto možnost musíme být připraveni. Štáby a vojska musí v krátké době organizovat pevnou a při tom aktivní obranu, která by nedovolila nepříteli proniknout hluboko do naší sestavy.

V pásmu armády mohou však být i úseky, kde naše vojska ztratí plně svoji bojeschopnost a nebudou zde síly schopné čelit útoku nepřítel. Můžeme předpokládat, že to budou především ty úseky, kde nepřítel soustředil jaderné údery a kde zasadil tankové části, které mohou překonávat prostory po jaderných úderech. Naše druhé sledy a zálohy mohou být též napadeny jadernými údery větší mohutností (než prvosledové) vzhledem k nutné bezpečnostní vzdálenosti. Nebude proto vždy možné rychle soustředit a zasadit na takové směry útvary druhých sledů nebo zálohy. Pak v první řadě půjde opět o údery raketových vojsk a letectva na tato úderná uskupení nepřítel a vyřešení manévru sil na tyto ohrožené směry.

Velitel svazku a armády má též protitankovou zálohu a POZ. Ovšem jejich současná organizace, výzbroj a zejména schopnost manévru neumožňují je rychle a účinně použít zejména v takové situaci. Jedno z možných řešení je vytvořit organizačně nový typ protitankových záloh (zejména na stupni armáda a front), které budou schopné rychle manévrovat, budou mít všechny zbraně a prostředky pro samostatné přehrazení směru s cílem nejen odrazit útok tanků nepřítel, ale i udržet po určité dobu obsazený prostor.

Dosavadní organizace na stupni armáda a front (pouze s hlavníovým dělostřelectvem) neumožňuje ani v součinnosti s POZ vést samostatnou bojovou činnost bez součinnosti a podpory vševojskových částí. PTZ nového typu by měla být organicky složena z jednotek vyzbrojených různými typy protitankových zbraní, tj. ručními PT zbraněmi, protitankovými děly i PTKS, které umožňují vést boj s tanky od dalekých přístupů až po boj z blízka. Tím by PTZ dostala charakter vševojskového útvaru nebo svazku, který má organické jednotky protitankového dělostřelectva, motostřelecké jednotky s dostatečným počtem ručních protitankových zbraní a ženijní jednotky (POZ). Bližší vysvětlení úkolů takové PTZ jsem uvedl ve VM č. 3/1965.

Dalším dosud nedostatečně vyřešeným i zabezpečeným úkolem je získávání zpráv o cílech (přesných souřadnic) jako podkladů pro úder raketových vojsk, zejména v této kritické a časově velmi omezené etapě mezi prvním hromadným jaderným úderem a dalšími úderem. Současná těžkopádnost a zdlouhavost při vyžadování vzletů průzkumného letectva, které představuje hlavní průzkumný prostředek pro raketové vojsko, bude ještě znásobena ztrátami letectva, narušením spojení a omezenou možností vzletů vzhledem k radioaktivním oblakům. Zásadní rozpor mezi možnostmi kdykoliv vést jaderný úder na kterýkoliv cíl a možnostmi včas a přesně tento cíl zjistit se nezmenšuje, ale naopak dále prohlubuje. Řešení tohoto rozporu vidím v zavedení nových prostředků pro vzdušný průzkum při současné pružnější organizaci spolupráce s raketovým vojskem. Tak např. bezpilotní prostředky průzkumu umožňují předávání získávaných průzkumných zpráv přímo za letu s využitím televizní techniky. Rovněž tak zavedení u svazků speciálních vrtulníků pro průzkum a opravování palby dělostřelectva je nanejvýš nutné.

Při předávání průzkumných zpráv přímo z paluby průzkumného letadla nebo bezpilotního prostředku je třeba vyloučit velký počet mezistupňů, kterými tyto zprávy dosud procházejí. Tím podstatně zkrátíme dobu mezi zjištěním cíle a zahájením úderu.

Povinností štábu armády v této kritické situaci je tedy co nejrychleji získat nejuplněnější přehled o vzniklé situaci v pásmu armády i u sousedů, vyhodnotit ji a okamžitě připravit rozhodnutí a rozkazy podřízeným. Předně musíme doručit upřesněné rozkazy těm svazkům (případně až útvarům), které si zachovaly bojeschopnost, včetně záloh a druhých sledů, které musí zaměnit vyřazené útvary prvního sledu. Ihned centralizovat velení všem raketovým útvarům v armádě, protože jejich použití podle plánu armády bude rozhodující. Současně s tímto organizovat pomoc útvarům a svazkům, které utrpěly značné ztráty a nejsou schopny vlastními silami odstranit následky.

Zpravidla zasadí do prvního sledu všechny bojeschopné útvary a svazky, včetně vševojskových záloh. Vytvářet nové druhé sledy a zálohy bude dodatečně po odstranění následků napadení a doplnění lidmi, technikou a materiálem. Časové lhůty přechodu armády k útočné operaci (nebo pokračování v ní) po prvním hromadném jaderném úderu nepřítel budou záviset na rozsahu ztrát

u vojsk armády a možnostech rychle obnovit velení bojeschopným silám. Cíle útočné operace a úkoly vojsk může podstatně změnit — dát do souladu s možnostmi vojsk. Nemůžeme vyloučit ani přechod celé armády do obrany. Plné rozvinutí útočné operace bude pak záviset na možnostech obnovit bojeschopnost většiny sil armády, nebo jejím doplnění péčí frontu.

V každém případě bude situace po prvním hromadném jaderném úderu nepřítele velmi složitá a nepřehledná a její řešení si vyžádá mimořádného vypětí a rozhodnosti v jednání všech velitelských stupňů armády. Spoléhat na to, že se všechno vyřeší až v konkrétní situaci, a nepřipravovat již v míru vojska a zejména štáby na tuto činnost bylo by velké riziko.

Je chyba, že při VŠC i při cvičeních s vojsky nevytváříme reálné a složité situace, jaké mohou vzniknout po prvním hromadném jaderném úderu nepřítele. Tím podstatně ulehčujeme podmínky pro práci velitelů a štábů a proto je nepřipravujeme na řešení reálných velmi složitých situací. V mnoha případech nerespektujeme ani dosavadní časové normy, stanovené pro odstranění následků použití zbraní hromadného ničení nepřítelem, ačkoliv tyto normy jsou minimální a představují jen část opatření nutných k obnovení narušené bojeschopnosti.

Bude mnohem lépe, jestliže co nejrychleji přejdeme od všeobecných a většinou úplně neplodných sporů k praktickému řešení. Teprve potom fakticky splníme povinnosti organizátorů vyspělé třídy a budeme vybírat stovky a tisíce nových organizátorských talentů. Musíme je stavět do popředí, zkoušet je, dávat jim úkoly a stupňovat obtížnost těchto úkolů.